

podmienok môžu Slovensko mierne znevýhodňovať voči európskym krajinám pri overovaní nových technológií v prevádzkovom meradle. Obidva body však pokladáme za potrebné pre rizikovú triedu 2 a vyššie. Neuberajú však na kvalite ostatných častí zákona. Očakávali by sme len o niečo väčšie odlišenie povinností používateľov v rizikovej skupine 1 a v ostatných vyšších skupinách. Naša firma už pred prijatím slovenského zákona investovala nemalé prostriedky do zabezpečenia uzavretých systémov. Vážnym problémom môžu čeliť niektoré rozpočtové organizácie (hlavne vysoké školy a výskum), ktoré

budú odkázané na štátnu finančnú pomoc na zabezpečenie predpísaných ochranných opatrení.

Nasledujúce roky ukážu, ako sa zákon uplatní v praxi a bude dôležité monitorovať prípadné problémy a skryté nedostatky a informovať o nich Odbor biologickej bezpečnosti MŽP SR. Tieto informácie budú hodnotné pre aktualizáciu zákona v budúcnosti. Vzhľadom na rýchly vývoj biotechnológií vo svete, veľmi rýchlo napredujú aj príslušné právne úpravy (rýchlejšie ako v iných legislatívnych odvetviach).

Jozef Grego

Postoj občanských aktivít a hnutí ke geneticky modifikovaným organizmům

Stejně jako život není černobílý, není černobílý ani postoj občanských sdružení k biotechnologiím a geneticky modifikovaným organizmům (GMO). V posledních letech se v ČR profilovala občanská sdružení s jasnými postoji k problematice GMO.

● **Česká komise transgenóze rostlin** (www.umbr.cas.cz/ktr) je historicky prvním sdružením, které se ustavilo v r. 1989 z vlastní iniciativy přímo k problematice GMO. V podstatě profesní sdružení výzkumných pracovníků a pedagogů, kteří se biotechnologiemi zabývali, získalo r. 1999 statut poradního orgánu Ministerstva životního prostředí ČR. V době legislativního vaku (do přijetí zákona ČNR č. 153/2000 Sb. o nakládání s GMO) hrála tato komise (původně občanské sdružení) hlavní roli ve formulaci oficiálních postojů státních orgánů ke GMO a formulovala i většinu mediálních výstupů.

● **Česká pobočka Greenpeace** (www.greenpeace.cz) se začala zabývat problematikou GMO koncem r. 1996. Přírodním podnětem byl v té době nelegální dovoz transgenů kukuřice z USA. Připomeňme, že tehdy byl dovoz této odrůdy do EU zakázán a v ČR nebyly v platnosti žádné předpisy, které by tuto problematiku upravovaly. Postoj Greenpeace vychází z principu předběžné opatrnosti. Greenpeace se nestaví zásadně proti výzkumu a uzavřenému používání GMO (například v humánní i veterinární medicíně). Zásadně se ale staví proti uvolňování GMO do biosféry. Využívá přitom všech možností, které český právní řád připouští (účast ve správních řízeních), nenásilné akce, publikační činnost o výsledcích vzorkování potravin a mediálně atraktivní kampaně. Lze konstatovat, že Greenpeace se účinně podařilo oslovit českou veřejnost a podle výzkumů veřejného mínění jejich zprávám důvěřuje přes 80 % populace.

● **Biotrin**, dříve Biotrend (www.biotrin.cz), je občanské sdružení založené v prosinci 1997 jako reakce na činnost Greenpeace. "Cílem a posláním sdružení je všemi dostupnými formami přispívat k rozvoji vzdělání, zvláště poskytováním informací o vědeckém výzkumu a dalších poznatcích z oblasti moderních biotechnologií, zejména v souvislosti s geneticky modifikovanými organizmy, a to laické i odborné veřejnosti, orgánům státní správy, institucím, společnostem a dalším subjektům za účelem zvyšování vzdělanosti a šíření vědeckých poznatků v souladu s celosvětovými trendy" (uvádí se v základním dokumentu).

V podstatě jde o občanské sdružení, které GMO propaguje. Personální složení Biotrendu, České komise transgenóze rostlin a naposledí České komise pro nakládání s GMO velmi připomíná personální unii. Biotrendu uškodila spolupráce s agenturou Burston-Masteller, nejasné financování a v neposlední řadě arogantní mediální výstupy (vzpomeňme si na 50. léta minulého století, kdy vědecké kapacity přesvědčovaly veřejnost, že jaderná energie bude tak levná, že se nevyplatí montovat elektroměry. Dnes skupina vědců přesvědčuje veřejnost, že GM potraviny budou levnější.). Biotrin nenašel cestu k veřejnosti srozumitelnou a nekonfrontační formou. Volí postoje typu "My jsme odborníci, my problému rozumíme, rozhodování nechte na nás", které veřejnost iritují.

● **Společnost pro troje udržitelný život** (www.czp.cuni.cz/stuz) založená r. 1992 se problematikou GMO začala zabývat r. 1996. Její činnost se soustřeďuje na pořádání diskusních seminářů a vydávání stanovisek. Stejně jako Greenpeace vychází ve svých postojích z principu předběžné opatrnosti a navíc poukazuje na problémy, které mohou současné GM plodiny způsobit českému zemědělství z ekologického hlediska. Napří-

klad vystupuje proti rozšíření pěstování GM kukuřice v ČR (z důvodu protierozní ochrany a spotřeby agrochemikálií a nevhodnosti této plodiny pro české podmínky), proti plošnému zavádění GM plodin v situaci, kdy se ČR i EU potýkají s nadvýrobou, proti uvolňování GMO do biosféry v okamžiku, kdy nejsou zcela jasně kvantifikována veškerá rizika a případné zisky jsou distribuovány úzké skupině producentů osiv a agrochemikálií a nikoli mezi skupinu spotřebitelů.

● **Hnutí Duha** (www.hnutiduha.cz) je členem mezinárodní sítě environmentálních organizací Friends of the Earth, které jsou ke GMO velmi kritické. Spolupracuje s britskou organizací Soil Association a podporuje rozvoj ekologického zemědělství. Proto také GMO v zemědělství odmítá.

● **Agentura Gaia** (www.ecn.cz/gaia) je environmentálně a feministicky zaměřená organizace, která se problematice GMO věnuje spíše z hlediska globálních důsledků na místní komunity, na tradiční formy zemědělské produkce. GMO odmítá z důvodů odporu ke globalizačním tendencím, které jsou s touto technologií úzce spjaty i z důvodů důsledků na původní ekosystémy a komunity.

● **Ekumenická akademie** (www.ecn.cz/eapraha) se snaží formou veřejných seminářů a přednášek podpořit otevřenou diskusi o problematice genového inženýrství (nikoli tedy jen o geneticky modifikovaných zemědělských plodinách). Tématem diskusí je i problematika klonování vyšších živočichů včetně člověka, etické a filosofické otázky, problematika odpovědnosti vědy a otázka, kam až může dojít využití a zneužití vědeckých poznatků a pak i technologií. V zásadě odmítá klonování a další metody genetických zásahů (včetně prenatální a postnatální terapie) lidského organismu.

● **Kontrola ekologického zemědělství, o. p. s.** (www.kez.cz) je organizací, která je pověřena Ministerstvem zemědělství ČR kontrolou dodržování postupů platných pro bioprodukci potravin v ČR podle standardů stanovených zákonem č. 242/2000 Sb. o ekologickém zemědělství. Protože mezinárodní standardy IFOAM zakazují používání GMO v systému ekologického zemědělství, KEZ se soustřeďuje na ochranu ekologických farmářů před případnou kontaminací potravinového řetězce. Plošné pěstování GM plodin odmítá.

● **Sdružení ochrany spotřebitele** (www.spotrebitele.cz) a **Koalice občanských spotřebitelských aktivit ČR** (KOSA) sdružují nevládní neziskové organizace, které prosazují základní práva spotřebitelů:

- právo na uspokojení základních lidských potřeb,
- právo na bezpečnost a ochranu zdraví,
- právo na informace,
- svoboda volby,
- právo být slyšen,
- právo na nápravu porušených práv a kompenzací utrpěné újmy,

- právo na vzdělávání spotřebitelů,
- právo na zdravé životní prostředí,
- právo a odpovědnost k eticky udržitelné spotřebě.

Členskými organizacemi této koalice jsou:

- ARNIKA (www.sdruzeniARNIKA.cz),
- Ars Aequi et Boni (www.atelierprav.cz),
- Ekologický právní servis (www.i-eps.cz),
- Kontrola ekologického zemědělství, o. p. s. (www.kez.cz),
- ROSA, jihočeská společnost pro ochranu přírody, o. p. s. (www.ecn.cz/rosa),
- Sdružení obrany spotřebitelů České republiky (www.spotrebitele.cz),
- Sdružení spotřebitelů elektřiny (elektrina.ecn.cz),
- Svaz zdravotně pojištěných (www.pojistenci.cz),
- Veronica – ekologický institut, ZO ČSOP (www.veronica.cz),
- VITA – občanské sdružení (www.vitaova.cz),
- Zelený kruh (www.ecn.cz/GreenCircle),
- Program “Právo na informace” nadace Partnerství (www.nadacepartnerstvi.cz),
- PRO-BIO LIGA (www.probio.cz).

Dnes je již zřejmé, že o tom, jak česká veřejnost GM plodiny přijme, bude do značné míry rozhodovat právě tato široká koalice spotřebitelských sdružení. Doposud se zabývala problematikou označování GM potravin a produktů, jejich zdravotní nezávadností atd. To vše z hlediska spotřebitele, který zatím žádný přínos nepocítil.

Proto působí absurdně, že Česká komise pro nakládání s GMO počátkem r. 2003 poměrem hlasů 16 proti 1 odmítla účast zástupce spotřebitelských organizací na své činnosti. Strana zelených (www.stranazelenych.cz; www.zeleni.net) je jedinou politickou stranou, která problematice GMO věnovala zmínku ve svém volebním programu pro loňské parlamentní volby. Její postoj vychází ze stanovisek Greenpeace, STUŽ a Sdružení ochrany spotřebitele, tedy v podstatě z principu předběžné opatrnosti. Ostatní politické strany se ve svých volebních programech problematikou GMO nezabývaly.

Dialog mezi jmenovanými organizacemi a hnutími lze charakterizovat takto:

● Odpůrci GMO jsou schopni se domluvit, zkoordinovat a spolupracovat. Výsledkem jsou postoje široké veřejnosti, která ke GMO nemá důvěru.

● Dialog odpůrců a zastánců GMO připomíná dialog hluchých. Česká komise pro nakládání s GMO jednou ročně pořádá veřejná jednání komise, kde však diskuse často připomíná známý pořad “Ptejte se na co chcete, na co chceme vám odpovíme”.

Karel Jech